

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ ΣΤΟ **BYZANTIO**

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΖΩΗ

Για να τελεστεί ένας γάμος στο **Βυζάντιο**, η **νύφη** έπρεπε να είναι τουλάχιστον 12 ετών και ο **γαμπρός** 14 ετών.

Πριν τον γάμο γίνονταν οι αρραβώνες και οι οικογένειες υπέγραφαν συμφωνητικό, όπου αναγράφονταν η **προίκα** της νύφης και τα **δώρα** του γαμπρού.

Μετά την τελετή γινόταν το **γλέντι** στο σπίτι του γαμπρού.

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΖΩΗ

Η **εκκλησία** δεν συμφωνούσε με τα διαζύγια, το **κράτος** όμως συναινούσε, εάν συμφωνούσαν και οι δύο σύζυγοι.

Οι γυναίκες στο **Βυζάντιο**:

- **δεν** είχαν τα ίδια δικαιώματα με τους άνδρες
- **δε** συμμετείχαν στην κοινωνική ζωή
- **δε** συμμετείχαν στις κοινωνικές εκδηλώσεις
- κυριαρχούσαν όμως στην οικογενειακή ζωή

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

- έπρεπε να σκεπάζουν το πρόσωπό τους, όταν έβγαιναν από το σπίτι
  - **δεν** συμμετείχαν στις δημόσιες τελετές
  - οι **πλούσιες** γυναίκες συνοδεύονταν από έναν δούλο, όταν έβγαιναν από το σπίτι
- Όλα** αυτά άρχισαν να **αλλάζουν** μετά τον 11^ο αιώνα, όταν οι γυναίκες συμμετέχουν πλέον στα κοινά και πηγαίνουν στο σχολείο.

Βυζαντινή αρχόντισσα εκτός
σπιτιού με καλυμμένη την κεφαλή.
Καλλιτεχνική απεικόνιση του
digital artist JFoliveras

Πηγή εικόνας: <https://www.deviantart.com/jfoliveras/art/Anna-Porphrogenita-640652484>

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΖΩΗ

Ένα **σημαντικό γεγονός** για κάθε οικογένεια είναι η **γέννηση** ενός παιδιού. Για να ξεχωρίζει από τα άλλα παιδιά, έπαιρνε μαζί με το όνομά του και το όνομα του πατέρα του σε γενική, π.χ. **Ιωάννης Γεωργίου** ή **Σοφία Βασιλείου**.

Αργότερα προστέθηκε και το επίθετο, αρχικά στις **αριστοκρατικές** οικογένειες, όπως ήταν οι Φωκάδες, οι Άγγελοι, οι Κομνηνοί, ή οι Παλαιολόγοι.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΖΩΗ

Η βυζαντινή νομοθεσία προστάτευε τη μητέρα και το παιδί στο Βυζάντιο.

Τα πρώτα χρόνια της ζωής τους τα παιδιά ήταν κοντά στις οικογένειές τους και αργότερα μάθαιναν τα πρώτα τους γράμματα στο σχολείο.

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Το εκπαιδευτικό σύστημα του **Βυζαντίου** συνέχισε την **ελληνιστική** παράδοση με δύο κύκλους σπουδών:

- 1 του γραμματιστή, για παιδιά από 7 έως 12
- 2 του γραμματικού, για παιδιά άνω των 12.

Μετά τις βασικές σπουδές των δύο κύκλων, τα παιδιά που είχαν **έφεση** και τις **οικονομικές δυνατότητες** συνέχιζαν στο **πανεπιστήμιο**.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Απεικόνιση πανεπιστημίου από το χειρόγραφο του Ιωάννη Σκυλίτζη
Εθνική Βιβλιοθήκη της Μαδρίτης

Το χειρόγραφο είναι διαθέσιμο στο: <https://www.wdl.org/en/item/10625/>

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Απεικόνιση πανεπιστημίου από το χειρόγραφο του Ιωάννη Σκυλίτζη
Εθνική Βιβλιοθήκη της Μαδρίτης

Το χειρόγραφο είναι διαθέσιμο στο: <https://www.wdl.org/en/item/10625/>

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Τα παιδιά στο σχολείο μάθαιναν σταδιακά:

- ανάγνωση
- γραφή
- γραμματική
- αριθμητική
- φιλοσοφία
- ρητορική
- γεωμετρία
- αστρονομία
- μουσική

Μεταξύ άλλων διδάσκονταν τον **Όμηρο**, τους **αρχαίους κλασικούς** αλλά και **μεταγενέστερους** συγγραφείς.

Η μητέρα συνοδεύει το παιδί της στο σχολείο
Φορητή εικόνα από τη Μονή της Πάτμου

Πηγή εικόνας: <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8822>

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Τα σχολεία λειτουργούσαν με τα **δίδακτρα** των μαθητών, δηλαδή, οι οικογένειες **πλήρωναν** για να μάθουν τα παιδιά τους γράμματα.

Δωρεάν σχολεία υπήρχαν μόνο για τα ορφανά. Εκτός από τα λεγόμενα «κοσμικά» σχολεία υπήρχαν και τα εκκλησιαστικά σχολεία.

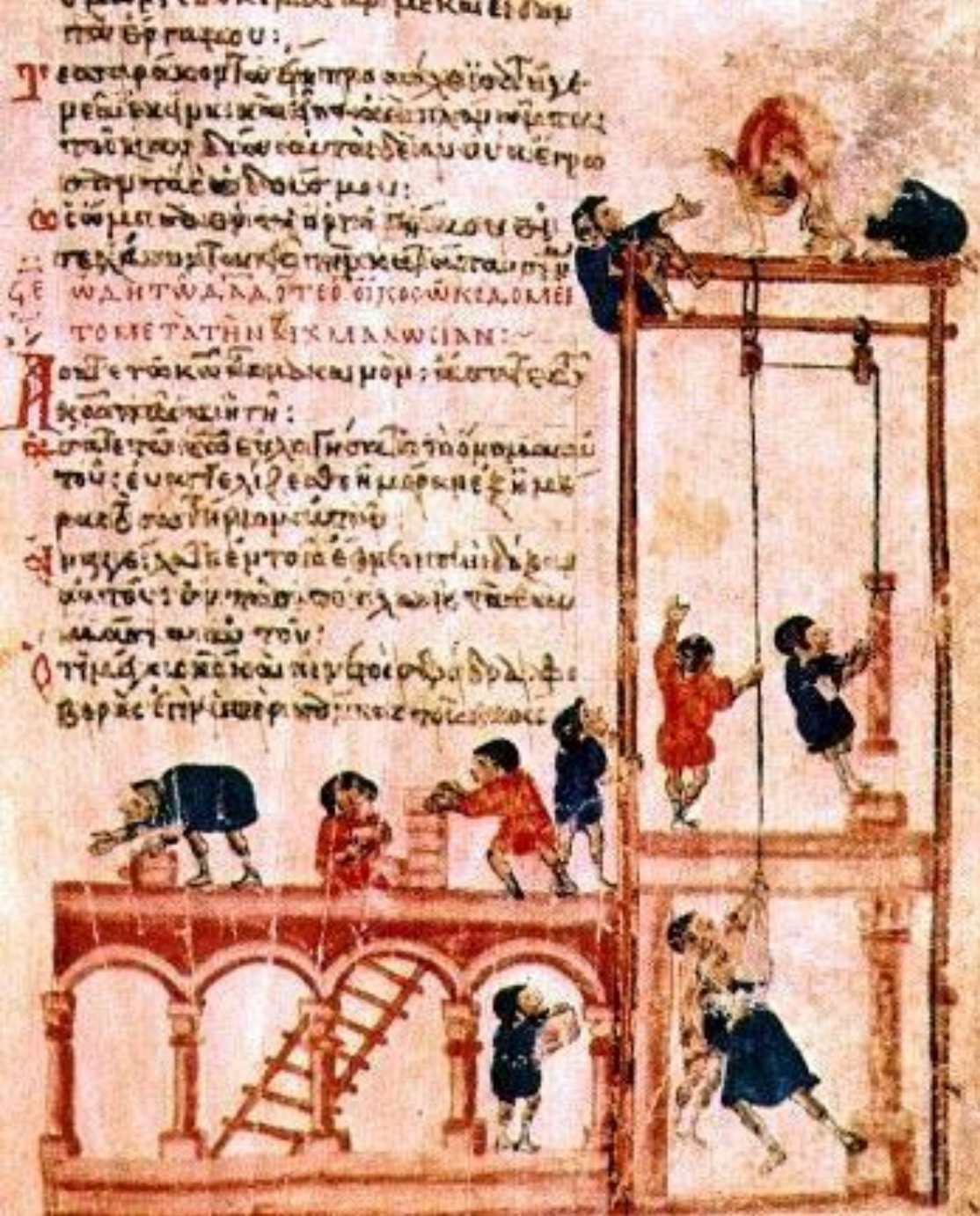
ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΣΑΝ ΝΑ ΠΛΗΡΩΣΟΥΝ ΤΑ ΔΙΔΑΚΤΡΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ;

ΤΑ ΦΤΩΧΑ ΠΑΙΔΙΑ

Τα **φτωχά** παιδιά, που δεν μπορούσαν να πληρώσουν τα **δίδακτρα** του σχολείου, συχνά διδάσκονταν στο σπίτι από τους γονείς ή τους παππούδες τους.

Αργότερα τα **αγόρια** στέλνονταν σε κάποιον τεχνίτη για να μάθουν μία τέχνη και τα **κορίτσια** μάθαιναν κέντημα, ύφανση και πλέξιμο από τις μητέρες τους και βοηθούσαν στις δουλειές του σπιτιού.

Τα παιδιά μάθαιναν την τέχνη του οικοδόμου χωρίς αμοιβή. Μικρογραφία από βυζαντινό χειρόγραφο που βρίσκεται στο Ιστορικό Μουσείο της Μόσχας και απεικονίζει τις οικοδομικές εργασίες.

ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗ

Η αντιμετώπιση των ασθενειών στο **Βυζάντιο** γινόταν οργανωμένα με την παροχή ιατρικών υπηρεσιών από τα νοσοκομεία, που υπήρχαν σε κάθε πόλη, και τους ιατρούς, οι οποίοι:

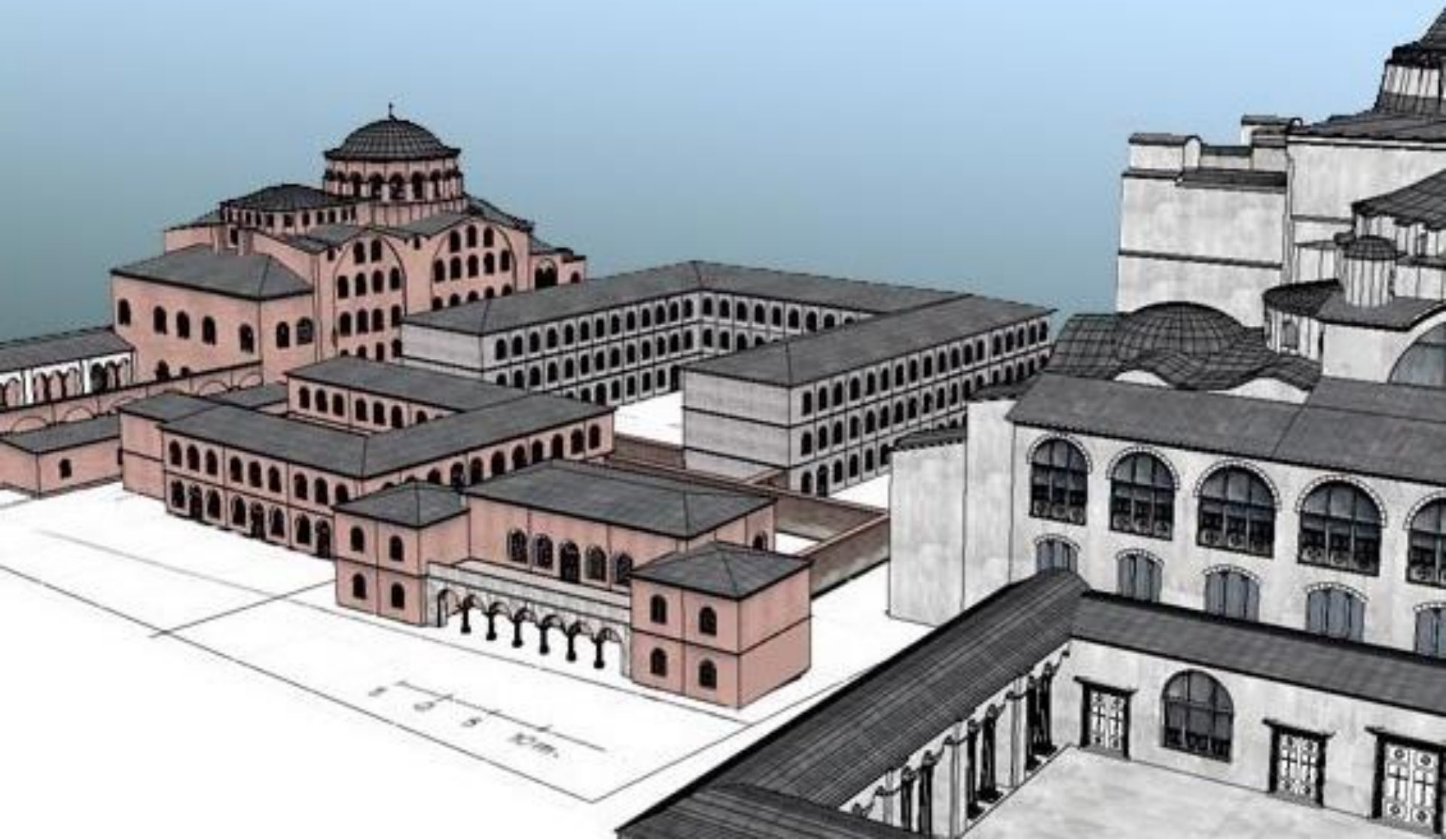
- είτε επισκέπτονταν τους ασθενείς σπίτι τους
- είτε δέχονταν τους ασθενείς στο ιατρείο τους.

Το κάθε νοσοκομείο διέθετε γιατρούς ανάλογα με τον πληθυσμό της πόλης.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ

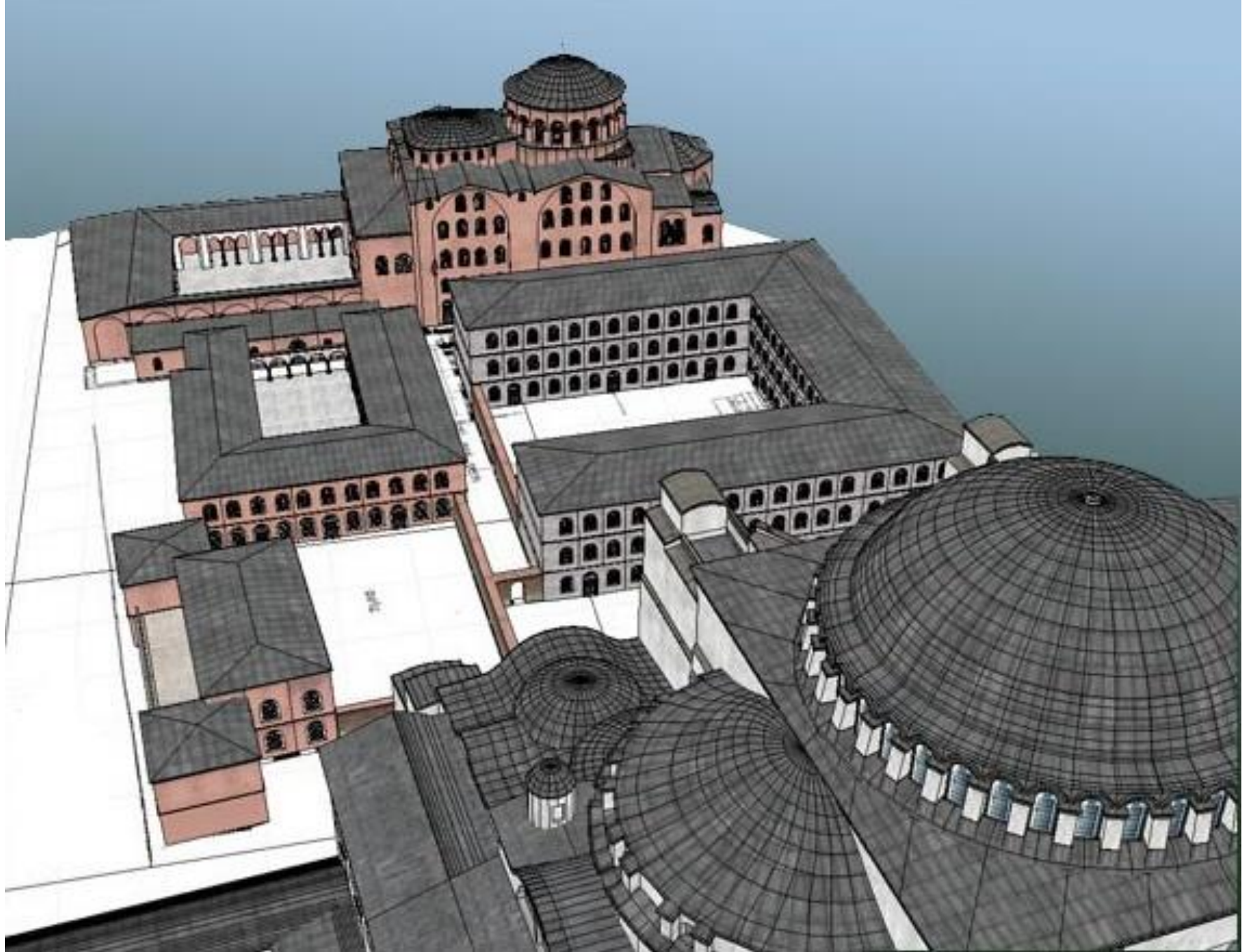
Πολλοί άνθρωποι, όχι και πολύ μορφωμένοι, προσπαθούσαν να λύσουν προβλήματα υγείας, λόγω της δεισιδαιμονίας, με τη μαγεία. Ήταν μάλιστα τόσο διαδεδομένη, που υπήρχε ανταγωνισμός μεταξύ **μαγείας** και **ιατρικής**.

Σε κάθε πόλη υπήρχαν πτωχοκομεία και ορφανοτροφεία, τα οποία ίδρυε και συντηρούσε η **Εκκλησία**.

Το νοσοκομείο του Σαμψών στην Κωνσταντινούπολη μεταξύ της Αγίας Σοφίας (δεξιά) και της Αγίας Ειρήνης (αριστερά). Ψηφιακή αναπαράσταση με βάση τις αρχαιολογικές ανασκαφές.

Πηγή εικόνας: <https://www.byzantium1200.com/sampson.html>

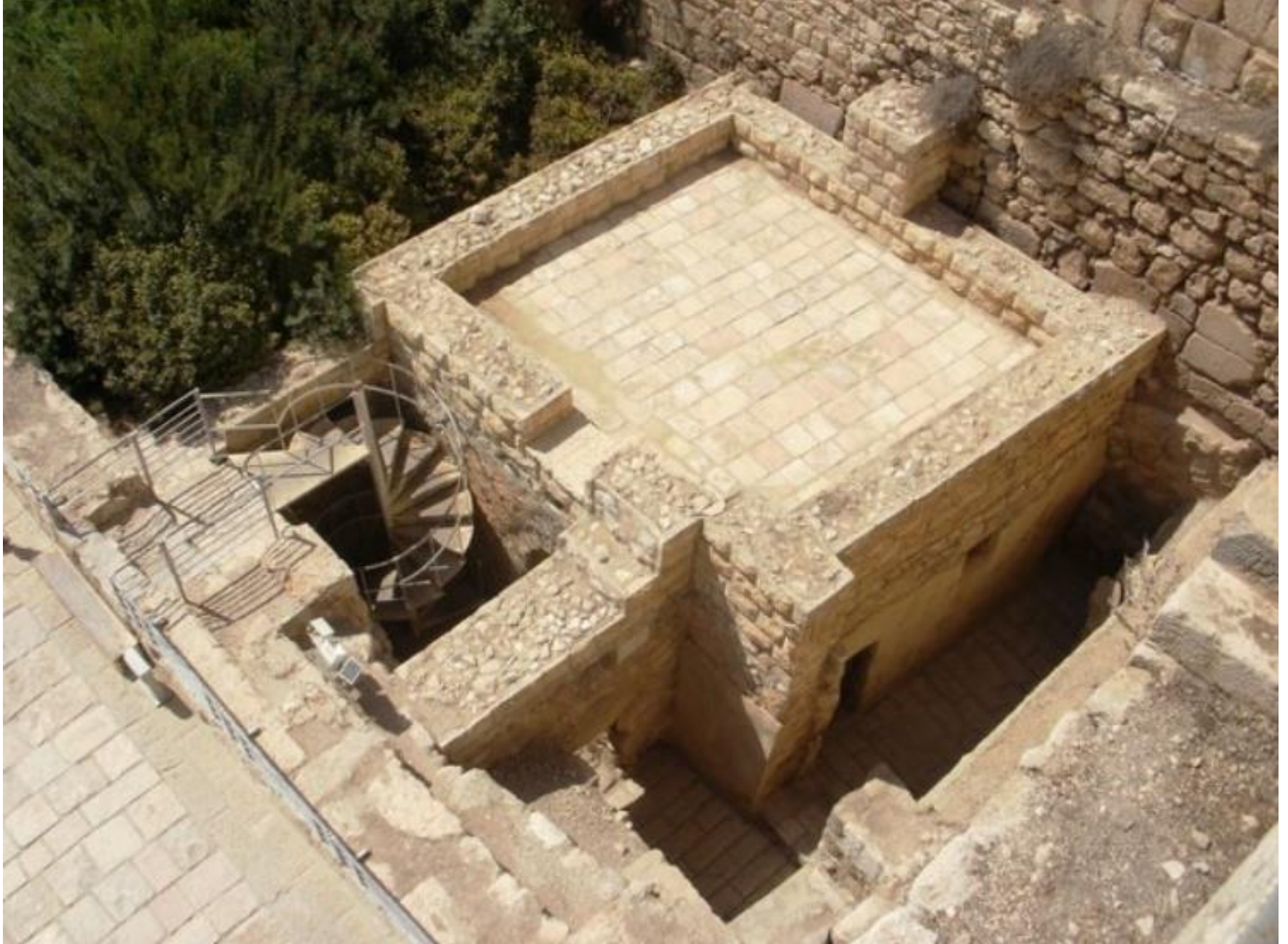
Πηγή εικόνας: <https://www.byzantium1200.com/sampson.html>

Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ

Στις πόλεις τα σπίτια ήταν χτισμένα γύρω από μία κεντρική αίθουσα, η οποία χρησιμοποιούνταν ως χώρος υποδοχής.

Στο ισόγειο τα σπίτια διέθεταν:

- τζάκι
- κουζίνα
- πλυσταριό
- λουτρό και ένα
- εικονοστάσιο ή παρεκκλήσι

Απλή πέτρινη πρωτοβυζαντινή κατοικία στην Ιερουσαλήμ

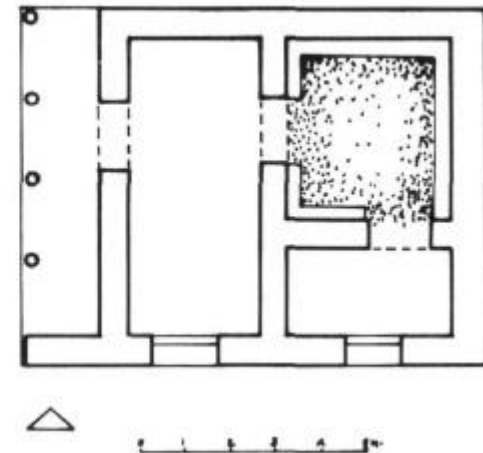
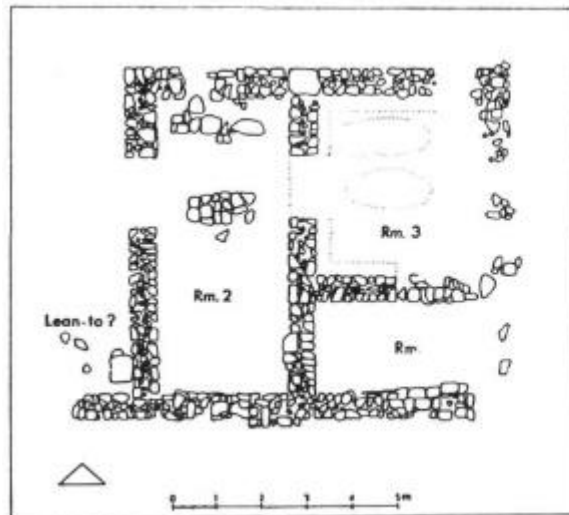
Πηγή εικόνας: <https://www.travelblog.org/Photos/5385368>

Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ

Ο επάνω όροφος στηριζόταν σε πέτρινες ή ξύλινες κολώνες. Σε αυτόν βρίσκονταν τα υπόλοιπα δωμάτια του σπιτιού.

Οι φτωχοί άνθρωποι ζούσαν σε άθλιες συνθήκες τόσο στην Κωνσταντινούπολη, όσο και στις άλλες πόλεις.

Κάτοψη βυζαντινού σπιτιού στην Αρμάτοβα Ηλείας. Από την εργασία του Χ. Μπούρα που δημοσιεύτηκε στο Δελτίο της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, σελ. 16, Αθήνα, 1983.

Το εσωτερικό βυζαντινού σπιτιού του 10^{ου} αιώνα στην Κόρινθο. Από την εργασία του Χ. Μπούρα που δημοσιεύτηκε στο Δελτίο της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, σελ. 8, Αθήνα, 1983.

Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ

Στην επαρχία τα σπίτια των **χωρικών** ήταν συνήθως ένας ενιαίος χώρος πάνω από τον στάβλο με τα κατοικίδια που διατηρούσε η οικογένεια, όπως αγελάδες, κασίκες, κότες, χοίρους κλπ.

Οι **εύποροι** ζούσαν σε πέτρινες επαύλεις έξω από τα χωριά, με εσωτερικούς κήπους και στοές.

Μεγάλο πέτρινο σπίτι στο χωριό Serjilla, στη σημερινή Συρία. Τα κτήρια χρονολογούνται από την υστερορωμαϊκή και πρωτοβυζαντινή περίοδο

Πηγή εικόνας επάνω: <https://romeartlover.tripod.com/Sergilia.html>

Πηγή εικόνας δεξιά: <https://en.wikipedia.org/wiki/Serjilla>

Αριστερά διακρίνεται το λουτρό και δεξιά μία βυζαντινή ταβέρνα στο χωριό Serjilla, στη σημερινή Συρία. Το χωριό ονομάζεται «βυζαντινή νεκρή πόλη», είναι μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO και κηρύχθηκε σε κίνδυνο λόγω του πολέμου στη Συρία.

Πηγή εικόνας επάνω: <https://romeartlover.tripod.com/Sergilia.html>

Πηγή εικόνας δεξιά: <https://en.wikipedia.org/wiki/Serjilla>

ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΜΟΔΑ

Οι Βυζαντινοί παρακολουθούν τη μόδα και αγαπούν τα κοσμήματα. Οι **αστοί** φορούν μακρύ χιτώνα με πολλές πτυχώσεις, μπότες δερμάτινες τον χειμώνα και ανατολίτικα παπούτσια το καλοκαίρι. Οι **χωρικοί** φορούν χιτώνες, χωρίς μανίκια μερικές φορές, αλλά πάντα ζωσμένους στη μέση. Οι βράκες είναι μακριές ως τον αστράγαλο και κυκλοφορούν ξυπόλυτοι ή με παπούτσια ανοιχτά στη φτέρνα.

ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΜΟΔΑ

Οι **γυναίκες** φορούν πάνω από το στιχάριο ένα ιμάτιο (μανδύα) με μακριά μανίκια που καλύπτει και το κεφάλι.

Φροντίζουν τα μαλλιά τους με επιμέλεια και μακιγιάρονται.

Οι **πλούσιες** φορούν πολυτελή ενδύματα, μεταξωτά και λινά.

Απεικόνιση βοσκών της πρωτοβυζαντινής εποχής

Έργο του Tom Tierney

Πηγή εικόνας:

https://get.google.com/albumarchive/113874702440996840129/album/AF1QipNuxV-z_TkIKEFnAYUOCbAhmmpqxyPfiF28CxHm

Απεικόνιση χωρικών της πρωτοβυζαντινής εποχής

Έργο του Tom Tierney

Πηγή εικόνας:

https://get.google.com/albumarchive/113874702440996840129/album/AF1QipNuxV-z_TkIKEFnAYUOCbAhmmpqxyPfiF28CxHm

Απεικόνιση αστών της πρωτοβυζαντινής εποχής

Έργο του Tom Tierney

Πηγή εικόνας:

https://get.google.com/albumarchive/113874702440996840129/album/AF1QipNuxV-z_TkIKEFnAYUOCbAhmmpqxyPfiF28CxHm

Βυζαντινός αξιωματούχος
και η σύζυγός του κατά την
πρωτοβυζαντινή εποχή

Έργο του Tom Tierney

Πηγή εικόνας:

https://get.google.com/albumarchive/113874702440996840129/album/AF1QipNuxV-z_TkIKEFnAYUOCbAhmmpqxyPfiF28CxHm

Απεικόνιση γυναικών της
ανώτερης τάξης της
μεσοβυζαντινής εποχής

Έργο του Tom Tierney

Πηγή εικόνας:

https://get.google.com/albumarchive/113874702440996840129/album/AF1QipNuxV-z_TkIKEFnAYUOCbAhmmpqxyPfiF28CxHm

Απεικόνιση εμπόρου και
μοναχού (δεξιά) της
μεσοβυζαντινής εποχής

Έργο του Tom Tierney

Πηγή εικόνας:

https://get.google.com/albumarchive/113874702440996840129/album/AF1QipNuxV-z_TkIKEFnAYUOCbAhmmpqxyPfiF28CxHm

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΠΕΡΙΚΑΡΠΙΑ

8^{ος} – 9^{ος} αιώνας - Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης

Πηγή εικόνας: <https://wsimag.com/culture/48691-splendor-of-the-macedonian-and-komnenian-dynasties>

Γυναικείο περιλαίμιο κόσμημα της μεσοβυζαντινής περιόδου

Πηγή εικόνας: https://culturetaste.com/blog/34_byzantine-post-byzantine-jewelry-a-short-history.html

Βυζαντινό περιλαίμιο

Βυζαντινό περικάρπιο κόσμημα

Πηγή εικόνας: <https://www.langantiques.com/university/byzantine-jewelry/>

Δερμάτινα ανδρικά παπούτσια του 6^{ου} αιώνα

ΔΙΑΤΡΟΦΗ

Η διατροφή των Βυζαντινών καθορίζεται από τις νηστείες της Εκκλησίας. Εκτός νηστείας οι Βυζαντινοί λατρεύουν το καλό φαγητό. Σε ένα σπίτι **πλουσίων** το γεύμα και το δείπνο περιλαμβάνει ποικίλα φαγητά, όπως ορεκτικά, κρέατα, ψάρια, γλυκά, κρασί και λευκό ψωμί.

Οι **φτωχοί** χωρικοί αντίθετα δε διαθέτουν τέτοια διατροφική ποικιλία, αλλά θα αρκεστούν σε ό,τι **καλό** τούς δώσει η **γη** και ο **κήπος** που καλλιεργούν. Το ψωμί τους είναι ολικής άλεσης.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΓΕΥΜΑ ΠΛΟΥΣΙΩΝ

Πηγή εικόνας: <https://byzantium-blogger.blog/2020/07/05/roman-and-byzantine-food-and-dining/>

Ένα πιάτο που γνωρίζουμε καλά μέχρι σήμερα: γεμιστά αμπελόφυλλα

Πηγή εικόνας: <https://www.epicurus.com/food/recipes/byzantine-dolmathes-stuffed-grapeleaves/2961/>

Ένα βυζαντινό πιάτο που γνωρίζουμε και σήμερα: φάβα με απάκι (καπνιστό χοιρινό κρέας)

Πηγή εικόνας: <https://www.greekqualityproducts.gr/index.php/nea-eidhseis/syntages/item/704-fava-me-karamelomena-kremmydia-kai-xoirino-apaki>

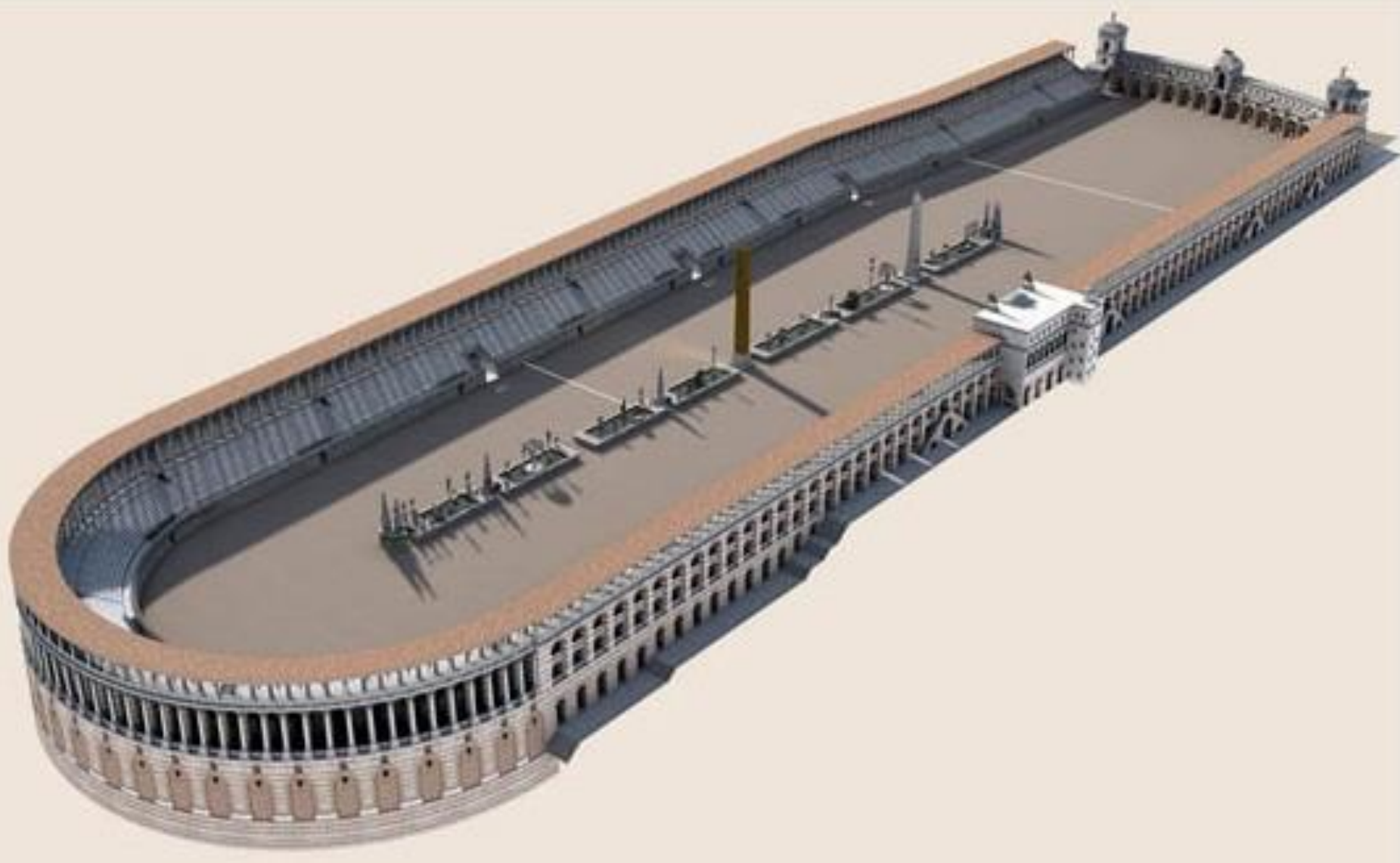
ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

Οι Βυζαντινοί διασκέδαζαν με διάφορες:

- ιεροτελεστίες
- θρησκευτικές γιορτές
- κοινωνικές και λαϊκές γιορτές.

Οι κάτοικοι της Κωνσταντινούπολης πήγαιναν για διασκέδαση στον ιππόδρομο, όπου παρακολουθούσαν αρματοδρομίες.

Ο ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ

Ψηφιακή αναπαράσταση

Πηγή εικόνας: <https://www.byzantium1200.com/hipodrom.html>

ΑΡΜΑΤΟΔΡΟΜΙΕΣ

Πηγή εικόνας: <https://telegra.ph/10-luchshih-parkov-attrakcionov-Evropy-02-15>

ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

Άλλες μορφές διασκέδασης των κατοίκων ήταν:

- θρησκευτικές πομπές
- δημόσιες τελετές
- θεατρικές παραστάσεις.

Τις απόκριες μεταμφιέζονταν και έκαναν παρέλαση στους δρόμους, ενώ με τη νέα σελήνη, άναβαν **φωτιές** στους δρόμους κι οι νέοι πηδούσαν πάνω από αυτές.

ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

Μία από τις πλέον αγαπητές μορφές ψυχαγωγίας των Βυζαντινών – όπως και των σύγχρονων Ελλήνων – ήταν η διασκέδαση σε μία ταβέρνα, όπου προσφερόταν άφθονο κρέας και κρασί.

Καλλιτεχνική απεικόνιση μίας μεσαιωνικής ταβέρνας. Έργο του digital artist Gilles Beloeil.

Πηγή εικόνας:
<https://www.gillesbeloeil.com/projects/2gO4B>

ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ

Ο **μοναχισμός** είχε αρχικά την έννοια της φυγής και απομάκρυνσης από τους ανθρώπους και τις ανέσεις της κοσμικής ζωής σε ένα μέρος είτε στην έρημο είτε ακατοίκητο.

Γι' αυτό και οι μοναχοί ονομάστηκαν ερημίτες, ασκητές, ή αναχωρητές και υπέβαλλαν το σώμα τους σε διάφορες δοκιμασίες, όπως νηστεία, συνεχή προσευχή και αϋπνία.

Καλλιτεχνική απεικόνιση των μοναστικών σκητών – Έργο του Badusev

Πηγή εικόνας: <https://www.deviantart.com/badusev/art/CHELTER-KOBA-CAVE-MONASTERY-CELLS-827918679>

ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ

Το **μοναχικό κίνημα** ξεκίνησε από την **Αίγυπτο** τον 4ο αιώνα και είχε δύο μορφές:

- τη μοναχική (πρότυπο ο άγιος Αντώνιος) και
- την κοινοβιακή (ιδρυτής ο Παχώμιος).

Στη συνέχεια ο μοναχισμός απλώθηκε στην Εγγύς Ανατολή και σε όλο τον χριστιανικό κόσμο,

προσαρμοζόμενος στις τοπικές συνθήκες.

ΚΟΙΝΟΒΙΑΚΟΣ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ

Ο **κοινοβιακός μοναχισμός** οργανώθηκε καλύτερα με την ίδρυση μοναστηριών. Ο επικεφαλής του μοναστηριού, ο **ηγούμενος**, είναι υπεύθυνος για την τήρηση των κανόνων, τους οποίους οι μοναχοί πρέπει να τηρούν με μεγάλη **ευλάβεια**.

ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ

Μεγάλη ακμή γνώρισε ο μοναχισμός μετά την αναστήλωση των εικόνων, οπότε αυξήθηκε σημαντικά ο αριθμός των μοναστηριών. Περιοχές ολόκληρες κατακλύστηκαν με μονές:

- στον Όλυμπο της Βιθυνίας
- στην Καππαδοκία
- στα Μετέωρα
- στο Άγιο Όρος, στη χερσόνησο του Άθω, που αποτελεί τη σημαντικότερη μοναστική πολιτεία της Ορθοδοξίας.

Τα Μετέωρα στη Θεσσαλία

Πηγή εικόνας: <https://en.wikipedia.org/wiki/Meteora>

ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΧΙΛΑΝΔΑΡΙΟΥ ΣΤΟ ΑΓΙΟ ΟΡΟΣ

Καλλιτεχνική απεικόνιση του Borijone Mikic

Πηγή εικόνας: <https://www.artstation.com/artwork/RJJgy>

ΑΘΩΣ

ΑΘΩΣ

ΑΘΩΣ

Η ΜΟΝΗ ΧΙΛΑΝΔΑΡΙΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

Πηγή εικόνας: <https://gr.pinterest.com/pin/308004061998791500/>

Καλλιτεχνική απεικόνιση Βυζαντινής αυτοκράτειρας - Έργο του digital artist mr-sinister 2048

Πηγή εικόνας: <https://www.deviantart.com/mr-sinister2048/art/Byzantine-Empress-484161373>

Κείμενα, συγγραφή, ιστορική έρευνα, εικόνες: Γαρίτατζης Χαράλαμπος (ΠΕ07)
Φιλολογική επιμέλεια: Dr. Γεωργία Μιχαήλ (ΠΕ02)